

1-2
09

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΗ

ΕΝΩΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

<http://mspv.primarymusic.gr/mspv/>

7^ο & 8^ο ΤΕΥΧΟΣ

Παρουσιάσεις
εκπαιδευτικού
υλικού
και διδακτικής
μεθοδολογίας

ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΕ ΠΡΩΤΗ ΒΑΘΜΙΔΑ

Η συμβολή του
εκπαιδευτικού υλικού
στην εκπαιδευτική
έρευνα και πράξη

ISSN 1790-773X

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΕΠΑΤΟΥ

Κατερίνα Αποστολίδου
Εκπαιδευτικός ΠΕ16

Ακροώμαι – Συμμετέχω – Δημιουργώ: Διδακτική αξιοποίηση του ηχητικού υλικού των Audio Cd που συνοδεύουν το Διδακτικό Πακέτο «Μουσική Ε΄ Δημοτικού»

Περίληψη

Στο πλαίσιο της Πράξης «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο» (Γ΄ Κ.Π.Σ. /ΕΠΕΑΕΚ II) παράχθηκαν και διανεμήθηκαν στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης το φθινόπωρο του 2008, 14 ψηφιακοί δίσκοι (Audio CD) για το μάθημα της Μουσικής Αγωγής. Οι ψηφιακοί αυτοί δίσκοι συνοδεύουν τα νέα Διδακτικά Πακέτα Μουσικής για το Δημοτικό που είχαν εισαχθεί στα σχολεία το σχολικό έτος 2007 - 2008. Στο Διδακτικό Πακέτο «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» αντιστοιχούν 4 Audio CD τα οποία συνιστούν αναπόσπαστο μέρος του καθώς περιλαμβάνουν όλα τα ηχητικά και μουσικά παραδείγματα που επιλέχθηκαν από τη συγγραφική ομάδα και εντάχθηκαν στη διδασκαλία του μαθήματος όπως αυτή αναπτύσσεται στο Βιβλίο Μαθητή, στο Τετράδιο Εργασιών και στο Βιβλίο Εκπαιδευτικού του Διδακτικού Πακέτου. Στην παρούσα εισήγηση ως προς το ηχητικό υλικό της Ε΄ Δημοτικού αναφερόμαστε: α) στα κριτήρια με τα οποία επιλέχθηκε, β) στη διδακτική του στοχοθεσία γενικότερα, γ) στη διδακτική του αξιοποίηση και ειδικότερη στοχοθεσία του σε σχέση με ενδεικτικές δραστηριότητες του Διδακτικού Πακέτου και δ) σε εναλλακτικούς τρόπους με τους οποίους ο Εκπαιδευτικός Μουσικής μπορεί να το αξιοποιήσει στο πλαίσιο του βιωματικού και εργαστηριακού χαρακτήρα του μαθήματος αναδεικνύοντας το διερευνητικό - διαθεματικό προσανατολισμό του.

Λέξεις κλειδιά: Διδακτικό Πακέτο Μουσικής Ε΄ Δημοτικού, Audio CD's (ηχητικό υποστηρικτικό υλικό), ενεργητική μουσική ακρόαση, μουσικές δεξιότητες, διδακτική στοχοθεσία.

Η Κατερίνα Αποστολίδου γεννήθηκε στην Αθήνα και εργάστηκε ως εκπαιδευτικός Μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Εργάστηκε στην τηλεοπτική εκπομπή «Ο Κόσμος της Μουσικής» και δίδαξε μουσική στο Μοντεσσοριανό Κέντρο Προσχολικής Ηλικίας, στη Μουσική Σχολή Ιλισίων, στο Αττικό Ωδείο Χολαργού και στο Μουσικό Γυμνάσιο - Λύκειο Παλλήνης. Υπήρξε μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού «Μουσικής Πράξης» και αρθρογραφούσε στο παιδικό περιοδικό «Συνεργασία». Συμμετείχε σε Ομάδα Σύνταξης προγραμμάτων Σπουδών Μουσικής για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (1997). Υπήρξε επιμορφώτρια στη Β΄ Φάση Επιμόρφωσης στα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ και τα νέα εκπ/κά πακέτα. Αποτελέσε μέλος της Ομάδας Συγγραφής του Διδακτικού Πακέτου «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» (ΟΕΔΒ 2007). Η Κατερίνα απεβίωσε το 2009.

Χρυσάνθη Ζεπάτου
Εκπαιδευτικός ΠΕ16

Η Χρυσάνθη Ζεπάτου γεννήθηκε στη Μελβούρνη Αυστραλίας και είναι Εκπαιδευτικός Μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Είναι κάτοχος Πτυχίου Πιάνου (Ωδείο Αθηνών) και Διπλώματος Πιάνου (Αθήναιον Ωδείο - ATHENEUM). Είναι τελειόφοιτη στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Υπήρξε Συνεργάτρια ερευνήτρια στην Έρευνα Πεδίου για τη Μουσική Αγωγή του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, μέλος της Ομάδας Σύνταξης και Εισηγητών του Βιβλίου Καθηγητή Α΄ Τάξης Ενιαίου Λυκείου για το μάθημα της Μουσικής (ΟΕΔΒ) (1999), μέλος της Γραμματείας Στήριξης της Ομάδας Εργασίας για Θέματα Μουσικής Πληροφορικής - Εξ αποστάσεως μάθησης - Σύγχρονα μέσα επικοινωνίας του ΥΠΕΠΘ και μέλος των Επιστημονικών Ομάδων Ειδικοτήτων για τη σύνταξη οδηγιών και προδιαγραφών και έκθεσης - εισήγησης κριτηρίων και αξιολόγησης του παιδαγωγικού και διδακτικού υλικού για το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο. Υπήρξε επιμορφώτρια στη Β΄ Φάση Επιμόρφωσης στα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ και τα νέα εκπ/κά πακέτα. Αποτελεί μέλος της Ομάδας Συγγραφής του Διδακτικού Πακέτου «Μουσική Ε΄ Δημοτικού». (Α.Αποστολίδου, Χ.Ζεπάτου, ΟΕΔΒ 2007)

1. Audio cd's και διδακτικά πακέτα μουσικής αγωγής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

1.1. Ο σχεδιασμός του εκπαιδευτικού υλικού

Στο πλαίσιο της Πράξης «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ⁵ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο» (Γ΄ Κ.Π.Σ. /ΕΠΕΑΕΚ⁶ II) παράχθηκαν και διανεμήθηκαν στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, το φθινόπωρο του 2008, 14 ψηφιακοί δίσκοι (Audio CD) για το μάθημα της Μουσικής Αγωγής. Οι ψηφιακοί αυτοί δίσκοι περιέχουν τα ηχητικά και μουσικά παραδείγματα που περιλαμβάνονται στα νέα Διδακτικά Πακέτα Μουσικής για το Δημοτικό⁷ που είχαν εισαχθεί στα σχολεία το σχολικό έτος 2007 - 2008 καθώς και τραγούδια από το Ανθολόγιο Τραγουδιών Α΄ - Στ΄ Δημοτικού.

Με την παραπάνω Πράξη του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και του Π.Ι. δόθηκε η δυνατότητα στους συγγραφείς, κατά τη διαμόρφωση των διδακτικών ενοτήτων, να επιλέξουν συγκεκριμένα μουσικά και ηχητικά παραδείγματα και να τα ενσωματώσουν σε δραστηριότητες που περιγράφονται στη ροή των κειμένων των βιβλίων. Παράλληλα προβλεπόταν στο ΔΕΠΠΣ & ΑΠΣ (ΥΠΕΠΘ & Π.Ι, 2003) τα παραδείγματα αυτά να είναι διαθέσιμα για τον εκπαιδευτικό με την παραγωγή του αντίστοιχου υποστηρικτικού ηχητικού υλικού (Audio CD) σε άμεση σύνδεση με τα Διδακτικά Πακέτα. Αυτό σημαίνει ότι δόθηκε η δυνατότητα να δημιουργηθούν δραστηριότητες με βάση τις ακροάσεις συγκεκριμένων μουσικών έργων ή ηχητικών παραδειγμάτων.

Πρόκειται επομένως ουσιαστικά για έναν σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού (σχολικό βιβλίο - Audio CD) που περιλαμβάνει στους άξονές του την ενεργητική ακρόαση μουσικής όπου - σε αντίθεση με την παθητική ακρόαση - οι μαθητές συμμετέχουν ενεργητικά (Μακροπούλου & Βαρελάς, 2001). Οι μαθητές ανταποκρίνονται με το σώμα τους, τη φωνή τους, την εκτέλεση σε μουσικά όργανα, την κίνηση, τη ζωγραφική κ.ά. κατά την ακρόαση της μουσικής ή των ηχητικών ερεθισμάτων.

1.2 Ενεργητική ακρόαση

Η μουσική εκπαίδευση είναι εκπαίδευση στην ενεργητική ακρόαση (Madaule, 1996). «Μέσω της ενεργητικής ακρόασης της μουσικής διευρύνεται η μουσική αντίληψη των παιδιών και εμπλουτίζεται τη φαντασία και το απόθεμα των δημιουργικών τους ιδεών». (Ward, 1998). Για τον Elliot η μουσικότητα περιλαμβάνει και την ικανότητα ακρόασης. «Η μουσική ακρόαση είναι μια διαδικασία γνωστική και δομική την οποία ο εκπαιδευτικός Μουσικής

⁵ ΔΕΠΠΣ: Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών, ΑΠΣ: Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών.

⁶ ΚΠΣ: Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, ΕΠΕΑΕΚ: Επικοινωνιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης.

⁷ Πρόκειται για τα πρώτα Διδακτικά Πακέτα για το μάθημα της Μουσικής στο Δημοτικό: α) Μουσικής Γ΄ - Δ΄ Δημοτικού, β) Μουσικής Ε΄ Δημοτικού και γ) Μουσικής Στ΄ Δημοτικού.

αξιοποιεί για να θέσει στους μαθητές «μουσικές προκλήσεις» και «μουσικά προβλήματα» τα οποία καλούνται να λύσουν μέσα σε αυθεντικό μουσικό περιεχόμενο ολοκληρωμένων μουσικών δημιουργιών». Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται ο «πραξιακός» χαρακτήρας της μουσικής⁸ (Elliot, 1995).

Αναφορές στον όρο «ενεργητική ακρόαση» ως τρόπο εργασίας και πραγμάτωσης των σκοπών της Μουσικής Αγωγής συναντούμε στο ΔΕΠΠΣ «...η μουσική αγωγή αποβλέπει στη γενικότερη καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της προσωπικότητας των μαθητών, μέσα από την ενεργητική ακρόαση, τις δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης» (ΥΠΕΠΘ & Π.Ι., 2003). Επίσης στο προηγούμενο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής Αγωγής με βάση το Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών αναφέρεται: «Η εξερεύνηση των δυνατοτήτων της φωνής και των οργάνων, η ενεργητική ακρόαση και η ανταπόκριση στον ήχο με κίνηση, με ζωγραφική, με γραφικές παραστάσεις..., αυτοσχεδιασμό, πολύτεχνες δραστηριότητες είναι μερικοί από τους τρόπους εργασίας που προτείνονται» (ΥΠΕΠΘ & Π.Ι., 2000)

Για πρώτη φορά ωστόσο δίνεται στον εκπαιδευτικό ένα ενιαίο πακέτο εκπαιδευτικού υλικού: Βιβλίο Μαθητή - Τετράδιο Εργασιών - Βιβλίο Εκπαιδευτικού και Audio CD για τον σχεδιασμό και την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων ενεργητικής ακρόασης στην τάξη.

Ενδεικτικά αναφέρουμε σχολικά βιβλία άλλων χωρών που περιλαμβάνουν επίσης ακροάσεις μουσικών και ηχητικών παραδειγμάτων και συνοδεύονται από αντίστοιχο υποστηρικτικό ηχητικό υλικό: *The Music Connection*⁹ (Silver Burdett Ginn, Η.Π.Α), Musicassette (Bayerischer Schulbuch - Verlag, Γερμανία).

2. Audio cd's διδακτικού πακέτου «Μουσική Ε΄ Δημοτικού»

Στο Διδακτικό Πακέτο «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» αντιστοιχούν 4 Audio CD τα οποία συνιστούν αναπόσπαστο μέρος του, καθώς περιλαμβάνουν όλα τα μουσικά και ηχητικά παραδείγματα που εντάχθηκαν από τη συγγραφική ομάδα στη διδασκαλία του μαθήματος όπως αυτή αναπτύσσεται στο Βιβλίο Μαθητή, στο Τετράδιο Εργασιών και στο Βιβλίο Εκπαιδευτικού του Διδακτικού Πακέτου.

2.1 Κριτήρια επιλογής του ηχητικού υλικού

Κριτήρια επιλογής των μουσικών και ηχητικών παραδειγμάτων στο Διδακτικό Πακέτο «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» ήταν: α) η καταλληλότητά τους για την ηλικία των μαθητών, β) το μελωδικό και ρυθμικό ενδιαφέρον τους γ) η εύληπτη δομή τους, δ) η ευδιάκριτη παρουσία των υπό εξέταση στοιχείων σε αυτά, ε) η υψηλού επιπέδου εκτέλεση τους, στ) η αντιπροσωπευτικότητά τους για το είδος της μουσικής στο οποίο ανήκουν, ζ) η ποιότητα των στίχων και των ιδεών που εκφράζουν (τα τραγούδια) και η) οι δυνατότητες που προσφέρουν για διαθεματικές προεκτάσεις - διασυνδέσεις.

⁸ Για την πραξιακή θεωρία της μουσικής βλέπε D.J.Elliot "Music Matters" A New Philosophy of music education (σελ. 69), O.U.P., 1995.

⁹ Η νέα έκδοση (2005) ονομάζεται *Silver Burdett Making Music* (Pearson Education, Η.Π.Α).

2.2. Τα είδη της μουσικής στο ηχητικό υλικό

Τα 4 Audio CD's του Διδακτικού Πακέτου «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» αποτελούνται συνολικά από 127 μουσικά και ηχητικά παραδείγματα (tracks). Το ηχητικό αυτό υλικό προέρχεται από ένα ευρύ φάσμα μουσικών ιδιωμάτων: τη λεγόμενη «κλασική» μουσική, τη βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική, την ελληνική παραδοσιακή μουσική, την παραδοσιακή μουσική άλλων λαών, την ethnic και world music, την ελληνική έντεχνη μουσική, τη τζαζ, τη ροκ, την ηλεκτρονική, τη ρέγκε και την ποπ μουσική.

Η ταξινόμηση των 127 track κατά είδος της μουσικής παρατίθεται στον Πίνακα 1:

ΕΙΔΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ TRACKS
Κλασική	40
Βυζαντινή εκκλησιαστική	5
Ελληνική παραδοσιακή	14
Παραδοσιακή άλλων λαών/ Ethnic και World Music	8
Ελληνική έντεχνη μουσική	35
Τζαζ, ρέγκε, ροκ, ηλεκτρονική, ποπ	19
Λοιπά είδη	6
Σύνολο	127

Πίνακας 1: Υποστηρικτικό ηχητικό υλικό του Διδακτικού Πακέτου «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» - κατάταξη σε είδη μουσικής.

2.3. Γενικότερη διδακτική στοχοθεσία των ακροάσεων του ηχητικού υλικού

Το ηχητικό υλικό για το Διδακτικό Πακέτο «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» επιτελεί γενικότερα πέντε λειτουργίες: α) εντάσσεται αυτόνομα σε δραστηριότητες ενεργητικής ακρόασης, β) «επενδύει» δραστηριότητες μουσικής εκτέλεσης, γ) αποτελεί έναυσμα για δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας, δ) εντάσσεται σε δραστηριότητες αξιολόγησης και ε) υποστηρίζει την εκμάθηση των τραγουδιών από το Τετράδιο Εργασιών και από τα Ανθολόγια Τραγουδιών του Βιβλίου Μαθητή και του Βιβλίου Εκπαιδευτικού.

Αναλύοντας τη γενική διδακτική στοχοθεσία ως προς αυτές τις λειτουργίες επισημαίνουμε ότι:.

Στις δραστηριότητες ενεργητικής ακρόασης πρωταρχικός στόχος είναι να αναπτυχθεί η ευαισθησία και η αντιληπτικότητα της ακοής των μαθητών και η ικανότητά τους να διακρίνουν τα επιμέρους στοιχεία μιας μουσικής δημιουργίας, αλλά και να παρακολουθούν συγκεντρωμένα την εξέλιξή της.

Στις δραστηριότητες εκτέλεσης, οι οποίες «επενδύονται» με ηχογραφημένη μουσική, επιδιώκεται πρωταρχικά οι μαθητές να συμμετέχουν ψυχοκινητικά, γνωστικά και συναισθηματικά ώστε να βελτιωθεί η μουσική τους κατανόηση και να αναπτυχθούν δεξιότητες που αφορούν την εκτέλεση με μουσικά όργανα, με τη φωνή και το σώμα καθώς και δεξιότητες που αφορούν την αξιολόγηση των εκτελέσεων αυτών.

Στις δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας, οι οποίες έχουν ως «αφετηρία» μουσικές ακροάσεις, οι μαθητές καλλιεργούν δεξιότητες σύνθεσης και αυτοσχεδιασμού μέσα από το

τραγούδι και την εκτέλεση σε μουσικά όργανα.

Στις δραστηριότητες μουσικής αξιολόγησης καλλιεργούνται δεξιότητες του γνωστικού και συναισθηματικού τομέα καθώς η προσέγγιση της μουσικής επικεντρώνεται στα γνωρίσματά της και την αισθητική της αξία, καθώς και στη συσχέτιση με την κοινωνική της διάσταση, το χώρο και τον χρόνο.

Στις δραστηριότητες εκμάθησης τραγουδιών οι ακρόασεις στοχεύουν σε μια πρώτη προσέγγιση των τραγουδιών μέσα από υψηλού επιπέδου εκτελέσεις τους. Οι μαθητές παρατηρούν τον τρόπο ερμηνείας, την ενορχήστρωση και το ύφος της μουσικής σε διαφορετικά μουσικά ιδιώματα.

Θα πρέπει εδώ να επισημάνουμε ότι η «μουσική ακρόαση ως δραστηριότητα είναι συνυφασμένη και αλληλένδετη με τις άλλες μουσικές δραστηριότητες» (Σέργη, 1994) και ακόμη ότι οι παραπάνω χαρακτηρισμοί των μορφών δραστηριοτήτων είναι καθαρά τυπολογικοί και προκύπτουν από το στοιχείο που πρωτεύει σε κάθε δραστηριότητα. Στην πραγματικότητα, μια δραστηριότητα μπορεί να αποτελεί σύνθεση δύο ή παραπάνω μορφών π.χ. μια δραστηριότητα μουσικής εκτέλεσης ενέχει και τηδιάσταση της μουσικής ακρόασης αλλά και της αξιολόγησης των εκτελέσεων από τους μαθητές.

2.4. Ειδικότερη στοχοθεσία και διδακτική αξιοποίηση των ακροάσεων του ηχητικού υλικού

Παραθέτουμε ενδεικτικά παραδείγματα δραστηριοτήτων ενεργητικής ακρόασης, εκτέλεσης μουσικής και αξιολόγησης καθώς και εκμάθησης τραγουδιών στο Διδακτικό Πακέτο «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» που περιλαμβάνουν την αξιοποίηση του ηχητικού υλικού, σε σχέση με εννέα ειδικότερους στόχους διδασκαλίας.:

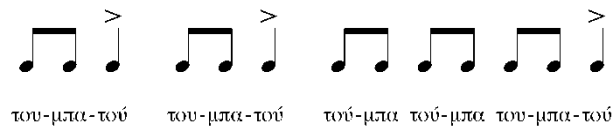
Πρώτος στόχος είναι η κατανόηση των βασικών συστατικών των μουσικών ήχων και βιωματική εμπέδωση των μουσικών γνώσεων και εννοιών. Για την εκπλήρωσή του στο Κεφάλαιο 2 «Θέλεις να γίνεις εξερευνητής του ήχου;» (Βιβλίο Μαθητή) οι μαθητές προσεγγίζουν βιωματικά την έννοια του ηχοχρώματος της ανθρώπινης φωνής μέσα από την ενεργητική ακρόαση ενός αποσπάσματος από τη «Συνέλευση των ζώων» (CD 1) σε κείμενο του Περικλή Κοροβέση και μουσική του Γιώργου Κουρουπού. Παρατηρούν πώς ο λυρικός τραγουδιστής - Σπύρος Σακκάς - χειρίζεται το ηχοχρώμα της φωνής του ως εργαλείο έκφρασης.

Ως προς τον ίδιο στόχο, στο Κεφάλαιο 3 «Η ένταση του ήχου» (Τετράδιο Εργασιών) οι μαθητές επεκτείνουν και αφομοιώνουν τις έννοιες και τους «συμβατικούς» όρους περιγραφής της δυναμικής αγωγής που παρουσιάστηκαν και διερευνήθηκαν στο Βιβλίο Μαθητή. Πρόκειται για μια οργανωμένη ακρόαση που επιδιώκει τη συγκέντρωση και την εγρήγορση των μαθητών. Οι μαθητές ακούν - μεταξύ άλλων - την «Καταιγίδα» (Allegro) (CD 1), τέταρτο μέρος από την Έκτη Συμφωνία (Ποιμενική) του Λούντβιχ Βαν Μπετόβεν - η οποία παρουσιάζει έντονες μεταβολές δυναμικής αγωγής. Παρακολουθούν την εξέλιξη του έργου και παράλληλα απαντούν γραπτώς σε ερωτήσεις του Τετραδίου Εργασιών που αφορούν το ξεκίνημα και το τέλος του έργου, το ύφος και το χαρακτήρα του. Ζητείται από τους μαθητές: α) να παρατηρήσουν ότι το έργο ξεκινά σιγά (*piano*), β) να διακρίνουν ότι αμέσως μετά ακολουθεί *crescendo*, γ) να περιγράψουν λεκτικά τα συναισθήματα που τους προκάλεσε η αρχή του έργου και δ) να διακρίνουν το ηχοχρώμα του μουσικού οργάνου που «περιγράφει» τον ήλιο λίγο πριν το τέλος της ακρόασης αξιολογώντας και την ένδειξη

δυναμικής που αντιστοιχεί στο σημείο αυτό (φλάουτο που παίζει *piano*).

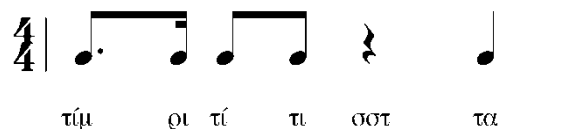
Δεύτερος στόχος είναι η κατανόηση της δομής των μουσικών έργων. Στο Κεφ. 7 «Μορφή A B, A B A και Ρόντο» (Βιβλίο Μαθητή) επομένως, οι έννοιες του μαθήματος αναπτύσσονται μέσα από δραστηριότητες ενεργητικής ακρόασης. Οι μαθητές προσεγγίζουν τη διμερή μορφή, την τριμερή μορφή και τη μορφή Ρόντο μέσα από την ακρόαση αντίστοιχα των εξής έργων: “Yellow Submarine” των Beatles (Μορφή A B), “Vanita di vanita” του Angelo Branduardi (Μορφή A B A) και «Κονσέρτο» του Μάνου Χατζιδάκι (Μορφή Ρόντο) (CD 1). Ζητείται από τους μαθητές να διακρίνουν τη διαδοχή των διαφορετικών μερών και να αξιολογήσουν ποια μορφή αντιστοιχεί σε κάθε μουσική δημιουργία.

Τρίτος στόχος είναι η καλλιέργεια των μουσικών δεξιοτήτων μέσα από την εκτέλεση με μουσικά όργανα, με τη φωνή, με το σώμα και με την κίνηση. Στο Κεφάλαιο 21 «Ρυθμικό μουσικό ταξίδι» (Τετράδιο Εργασιών) έχουμε δραστηριότητα εκτέλεσης με παράλληλη ακρόαση μουσικής. Οι μαθητές ακούν το τραγούδι “Battu” (CD 4) από το Μπενίν της Δυτικής Αφρικής ενώ παράλληλα χτυπούν σε κλάβες και αποδίδουν μεγαλόφωνα ένα ρυθμικό ostinato που διακρίνεται στην αρχή του τραγουδιού:

Στη συνέχεια η δραστηριότητα επεκτείνεται μουσικοκινητικά και οι μαθητές αυτοσχεδιάζουν, κατά ομάδες, μια «χορογραφία» εκφράζοντας και βιώνοντας με κίνηση το ρυθμό και το χαρακτήρα της μουσικής.

Στο ίδιο κεφάλαιο 21 (Βιβλίο Μαθητή) οι μαθητές ακούν το τραγούδι «Η μπόσσα - νόβα του ζαχαροπλαστέιου» (CD 4) σε στίχους της Μαριανίνας Κριεζή και μουσική Δημήτρη Μαραγκόπουλου και εκτελούν με ηχηρές κινήσεις του σώματος (body percussion) το ρυθμικό σχήμα στο Βιβλίο τους:

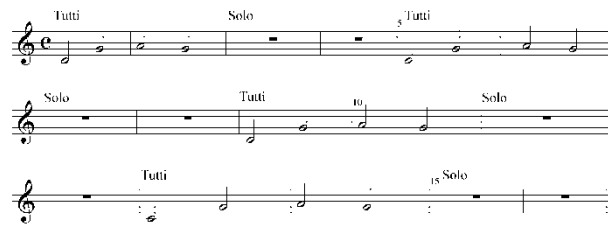

Στο Κεφ. 23 « Οι μουσικές του κόσμου» (Βιβλίο Μαθητή) οι μαθητές ακούν δύο παραδοσιακά τραγούδια, το “La Mariposa” από τη Βολιβία και το “Fatou Yo” από τη Σενεγάλη (CD 4), και στη συνέχεια μαθαίνουν τα τραγούδια, οι παρτιτούρες των οποίων βρίσκονται στο Τετράδιο Εργασιών με τους αυθεντικούς στίχους σε φωνητικό αλφάβητο στα αγγλικά και στα ελληνικά.

Τέταρτος στόχος είναι η ανάπτυξη της δεξιότητας μουσικής δημιουργίας. Στο Κεφ. 7 «Μορφή A B, A B A και Ρόντο» στο Βιβλίο Μαθητή οι μαθητές προσεγγίζουν μέσα από μουσικές ακρόασεις τη διμερή, τριμερή και ρόντο μορφή (CD 1). Στο Τετράδιο Εργασιών ακολουθούν δραστηριότητες μουσικού αυτοσχεδιασμού και σύνθεσης με βάση τις μορφές αυτές.

Οι μαθητές αυτοσχεδιάζουν ατομικά στο μεταλλόφωνο δυο μελωδίες τις οποίες συνθέτουν σε μορφή A B ή A B A. Στη συνέχεια, οι μαθητές δημιουργούν ομαδοσυνεργατικά μια σύνθεση σε μορφή ρόντο A B A Γ A Δ A E. Τέσσερις μαθητές παίζουν

μαζί σε μεταλλόφωνα τα μέτρα με την ένδειξη tutti (μέρος Α). Στα μέτρα με την ένδειξη solo αυτοσχεδιάζουν διαδοχικά - ο καθένας μόνος του - μια μελωδία (μέρη Β, Γ, Δ και Ε).

Η μουσική ακρόαση συνδέεται γενικότερα με τη δημιουργία μουσικής.

«Είναι απαραίτητο τα παιδιά να ακούν μια μεγάλη ποικιλία μουσικής ώστε να φτιάξουν ένα απόθεμα ιδεών για τις δικές τους μουσικές δημιουργίες. Ακούγοντας ηχογραφημένη μουσική που συνδέεται με μουσικές δομές και χαρακτηριστικά με τα οποία έχουν δουλέψει τα παιδιά ενισχύει μια βαθύτερη κατανόηση τους. Αντίστοιχα, η ακρόαση ηχογραφημένης μουσικής αποτελεί έναυσμα για την εισαγωγή μιας νέας ιδέας. (Young, 1998: 128)

Πέμπτος στόχος: η διεύρυνση του μουσικού «ηχοτοπίου» των μαθητών μέσα από τη γνωριμία με ένα ευρύ φάσμα μουσικών ιδιωμάτων από την ελληνική και παγκόσμια δημιουργία. Στο Κεφάλαιο 23 «Οι μουσικές του Κόσμου» (Βιβλίο Μαθητή) οι μαθητές ακούν χαρακτηριστικά παραδείγματα από την παραδοσιακή μουσική διάφορων λαών (ethnic music) και τη world music (CD 4) που συνδυάζει στοιχεία από διάφορους μουσικούς πολιτισμούς με την ποπ, τη ροκ και τη τζαζ μουσική.

Στην πρώτη δραστηριότητα του Βιβλίου Μαθητή οι μαθητές ακούν τα τραγούδια, το “La Mariposa” από τη Βολιβία και το “Fatou Yo” από τη Σενεγάλη και παρατηρούν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους π.χ.: στο πρώτο τραγούδι το ρυθμικό υπόβαθρο, το ιδιαίτερο ηχόχρωμα και ο ηχητικός «όγκος» παράγονται κυρίως με παραδοσιακά όργανα ενώ στο δεύτερο χρησιμοποιούνται και ηλεκτρονικά μέσα. Παίζουν και στα δύο τραγούδια στα οργανικά μέρη πνευστά όργανα. κ.ά.

Επιδιώκεται στην ενότητα αυτή - μεταξύ άλλων - οι μαθητές να γνωρίσουν μουσικά ακούσματα από άλλους λαούς, να εκτιμήσουν τη μουσική τους δημιουργία και να συνειδητοποιήσουν - έστω και διαισθητικά - ότι η πολιτισμική διαφορετικότητα δεν αποτελεί εμπόδιο για την επικοινωνία και τον αλληλοσεβασμό μεταξύ των ανθρώπων¹⁰.

Έκτος στόχος είναι η ενεργοποίηση της δημιουργικότητας και της φαντασίας των μαθητών μέσα από διαθεματικές δραστηριότητες. Στο Κεφάλαιο 17 «Μουσική για όλους» (Τετράδιο Εργασιών) οι μαθητές πραγματοποιούν μια δραστηριότητα ενεργητικής ακρόασης μέσω της «δημιουργικής γραφής» (creative writing). Καθώς ακούν τη μουσική αφήνουν τη φαντασία τους ελεύθερη και συμπληρώνουν στο Τετράδιο Εργασιών μια φανταστική καταχώρηση στο ημερολόγιο ενός αστροναύτη. Το έργο που ακούν συνέθεσε ο Βαγγέλης Παπαθανασίου για τους τίτλους της ταινίας επιστημονικής φαντασίας “Blade Runner” (CD 3) του Ρίντλεϊ Σκοτ.

¹⁰ «Οι χαρακτηριστικοί ήχοι ενός μουσικού συστήματος (ηχοχρώματα, ρυθμοί, κ.ά.) μπορούν να θέλξουν ή να απωθήσουν τους ακροατές γιατί εμπλέκουν οικεία και μη οικεία κοινωνικά περιβάλλοντα στα οποία έχει ενσωματωθεί η μουσική πράξη. (Elliot, 1995).

Έβδομος στόχος είναι σύνδεση της μουσικής με άλλες τέχνες. Στο Κεφάλαιο 16 «Παίζω, κινούμαι και χορεύω με τη μουσική» (Βιβλίο Μαθητή) έχουμε δραστηριότητα όπου οι μαθητές ακούν τη σύνθεση «Ναυτία» (CD 3) που έγραψε ο Τσάρλι Τσάπλιν για την ταινία βωβού κινηματογράφου “A Day’s Pleasure” και «αναλαμβάνουν» ρόλους επιβατών στο κατάστρωμα ενός υποτιθέμενου κρουαζιερόπλοιου που βρίσκεται σε φουρτουμισμένη θάλασσα. Συνδέουν έτσι διαισθητικά - μέσω του θεατρικού και κινητικού τους αυτοσχεδιασμού - στοιχεία της κίνησης (βάρος, χώρος, χρόνος, ροή) με τη μουσική. Επίσης, οι μαθητές μέσα από την ακρόαση κατανοούν τη λειτουργία και τη σημασία της μουσικής στο βωβό κινηματογράφο.

Όγδοος στόχος είναι η ανάδειξη της πολιτισμικής λειτουργίας και του κοινωνικού χαρακτήρα της μουσικής. Στο Κεφάλαιο 12 «Να τα πούμε;» (Βιβλίο Μαθητή και Τετράδιο Εργασιών) οι μαθητές, με έναυσμα το κείμενο και τις εικόνες του Βιβλίου Μαθητή και του Τετραδίου Εργασιών που αφορούν θρησκευτικά γεγονότα και έθιμα αγερμών του Δωδεκαημέρου, ακούν και μαθαίνουν το Απολυτίκιο των Χριστουγέννων καθώς και κάλαντα του Δωδεκαημέρου από τον Πόντο, τη Ζάκυνθο και τους Φούρνους Ικαρίας (CD 1), τα οποία βρίσκονται στο Ανθολόγιο Τραγουδιών του Βιβλίου Μαθητή. Στη συνέχεια, συζητούν γύρω απ’ αυτά και περιγράφουν δικές τους εμπειρίες σε σχέση με την παραδόσεις του Δωδεκαημέρου. Το περιεχόμενο διδασκαλίας της ενότητας παρουσιάζεται ως αναπόσπαστο μέρος μιας κοινωνικής πραγματικότητας η οποία μπορεί είτε να προέρχεται από το παρελθόν είτε να αναφέρεται στο παρόν αντλώντας στοιχεία από το παρελθόν.

Επίσης, στο Κεφάλαιο 4 «Η πατρίδα τραγουδάει (28^η Οκτωβρίου)» οι μαθητές διαβάζουν το κείμενο και παρατηρούν τις εικόνες του βιβλίου τους που αναφέρεται σε γεγονότα από το έπος του 40’, την Κατοχή και την απελευθέρωση και μέσα από ακρόασεις σχετικού ηχητικού υλικού και μουσικής (σατιρικό επιθεωρησιακό τραγούδι, «παραφράσεις τραγουδιών», μελοποιημένα έργα της νεότερης ελληνικής ποίησης, κ.ά) (CD 1) προσεγγίζουν την κοινωνική πραγματικότητας εκείνης της εποχής. Παράλληλα μέσα από την ακρόαση και την εκμάθηση των τραγουδιών οι μαθητές γνωρίζουν το κοινωνικο - πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκαν τα τραγούδια και αντιλαμβάνονται ότι η μουσική γεννιέται σε συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες¹¹. Έτσι το εκπαιδευτικό υλικό επιτελεί μια διττή λειτουργία: αναπτύσσει από τη μια τις δεξιότητες ακρόασης και εκτέλεσης των μαθητών και από την άλλη καλλιεργεί τις δεξιότητες αξιολόγησης της μουσικής.

2.4. Εναλλακτικές προσεγγίσεις του ηχητικού υλικού

Στο εισαγωγικό σημείωμα του Βιβλίου Εκπαιδευτικού επισημαίνεται ότι:

«Το Βιβλίο Μαθητή και το Τετράδιο Εργασιών, καθώς και το Βιβλίο Εκπαιδευτικού αποτελούν εργαλεία, οδηγούς και πηγές έμπνευσης για τους μαθητές και τον εκπαιδευτικό, ο οποίος αφού λάβει υπόψη τη στοχοθεσία της κάθε διδακτικής ενότητας, μπορεί να εμπλουτίζει και να προσαρμόζει το περιεχόμενό της στις ανάγκες και τις δυνατότητες της τάξης του» (Αποστολίδου, Ζεπάτου, 2007:7).

Το υποστηρικτικό ηχητικό υλικό μπορεί να αποτελέσει βάση για τη δημιουργική ανασύσταση (Κουλουμπαρίση, 2003) προτάσεων του Διδακτικού Πακέτου. Στο Βιβλίο

¹¹ Σύμφωνα με τον D.J.Elliot (1995): «ένα συγκεκριμένο μουσικό ιδίωμα ... σαν την πέτρα που πετιέται μέσα σε μια λίμνη δημιουργεί επάλληλους ομόκεντρους κύκλους κοινωνικών και πολιτισμικών νοημάτων που περιβάλλουν τα ίδια τα ηχητικά γεγονότα»

Εκπαιδευτικού περιλαμβάνονται ενδεικτικοί τρόποι δημιουργικής ανασύστασης διδακτικών προτάσεων του Βιβλίου Μαθητή και του Τετραδίου Εργασιών π.χ. στο Κεφάλαιο 3 «Η ένταση του ήχου» ως Εναλλακτική πρόταση διδασκαλίας προτείνεται: «Οι μαθητές να αποδίδουν κινητικά ή εικαστικά, με διαφορετικούς τόνους χρωμάτων, τις αλλαγές έντασης μιας μουσικής που ακούν». Μπορεί να χρησιμοποιηθεί το ηχητικό υλικό της διδακτικής ενότητας (π.χ. «Καταγίδα» από την 6η Συμφωνία του Μπετόβεν) (CD 1) ή άλλο ηχητικό υλικό που περιλαμβάνεται στα Audio CD Μουσικής Αγωγής.

Μια άλλη διάσταση της αξιοποίησης του υποστηρικτικού ηχητικού υλικού αποτελεί η διαθεματική του διασύνδεση με το περιεχόμενο σχολικών βιβλίων άλλων μαθημάτων. Έτσι θα δοθεί η δυνατότητα ανάπτυξης της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών μιας σχολικής μονάδας αλλά και η εφαρμογή της διαθεματικής προσέγγισης, το αντικείμενο της οποίας «είναι η δόμηση της αναπαράστασης μιας έννοιας, μιας κατάστασης, μιας προβληματικής, μέσω της σύγκλισης περισσότερων επιστημών» (Maingain & Dufour, 2003).

Παραθέτουμε ενδεικτικά παραδείγματα διαθεματικής διασύνδεσης του ηχητικού υλικού του Διδακτικού Πακέτου «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» με άλλα σχολικά βιβλία της ίδιας τάξης:

Στο Βιβλίο Μαθητή της Γλώσσας Ε΄ Δημοτικού, ενότητα 3, «28^η Οκτωβρίου» (σελ.45) προτείνεται οι μαθητές να φτιάξουν ένα λεύκωμα με στίχους τραγουδιών της Σοφίας Βέμπο ή με ποιήματα μελοποιημένα από τον Μίκη Θεοδωράκη. Στο CD1 του Διδακτικού Πακέτου Μουσικής υπάρχουν τραγούδια που συνδέονται με εκείνη την περίοδο, στα οποία μπορούν οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν τους στίχους.

Στο Τετράδιο Εργασιών της Ιστορίας Ε΄ Δημοτικού, Κεφάλαιο 18 «Πέρσες και Άβαροι συμμαχούν εναντίον του Βυζαντίου» (σελ. 24) παρατίθεται κείμενο - πηγή από τον «Ακάθιστο Ύμνο» (πρόκειται για το προοίμιο του, το Κοντάκιο «Τη Υπερμάχω Στρατηγώ») καθώς και κείμενο της Ελένης Γλύκατζη - Αρβελέρ που χαρακτηρίζει το Κοντάκιο ως «αριστούργημα της βυζαντινής υμνογραφίας». Στο CD 3 του Διδακτικού Πακέτου οι μαθητές μπορούν να ακούσουν το Κοντάκιο «Τη Υπερμάχω Στρατηγώ» ώστε να κατανοήσουν γιατί χαρακτηρίζεται ως αριστούργημα.

3. Επίλογος

Οι μουσικές ακροάσεις του ηχητικού υλικού στο Διδακτικό Πακέτο «Μουσική Ε΄ Δημοτικού» συνδέονται - όπως αναλύθηκε παραπάνω - με γενικότερους στόχους της μουσικής εκπαίδευσης. Το ηχητικό υλικό δεν αποτελεί απλώς ένα συμπληρωματικό αλλά συνιστά αναπόσπαστο μέρος του Διδακτικού Πακέτου.

Οι μαθητές μέσα από τη λειτουργική ακρόαση του ηχητικού υλικού προσεγγίζουν βιωματικά τις μουσικές έννοιες, αναπτύσσουν τις μουσικές τους δεξιότητες, γνωρίζουν ένα ευρύ φάσμα μουσικών ιδιωμάτων, ανακαλύπτουν τις πολλαπλές πτυχές των μουσικών έργων, εκφράζουν τις ευαισθησίες και τη δημιουργικότητά τους και καλλιεργούν την κριτική τους σκέψη και το αισθητικό τους κριτήριο. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να δημιουργηθεί μια υποδομή, ώστε όταν αργότερα, σε μεγαλύτερη ηλικία έρθουν ξανά σε επαφή με αυτά τα μουσικά ερεθίσματα, τις έννοιες, και τα μουσικά ιδιώματα να έχουν μια πρωταρχική ανάμνηση της ουσίας τους και της αισθητικής απόλαυσης που προσέλαβαν από την προσέγγισή τους κατά τα μαθητικά χρόνια. Αυτό μπορεί να τους βοηθήσει να γίνουν ευαίσθητοι και κριτικοί ακροατές που δεν θα αρκούνται στα μουσικά πρότυπα που επιβάλλονται μαζί. Τα παραπάνω πρέπει να σχετιστούν με ένα πλαίσιο

που πολύ εύστοχα προσδιορίστηκε μέσα από τις θέσεις του θρυλικού Συμποσίου του Tanglewood το 1967: «Από την ίδια τους τη φύση, οι τέχνες προάγουν την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου. Η ανάπτυξη αυτή συνδέεται στενά με βασικές ανθρώπινες αξίες, που θα πρέπει να συνδέουν τη μουσική εκπαίδευση με την ευρύτερη κοινωνία...

Οι αξίες ούτε διδάσκονται αλλά ούτε επιβάλλονται στους ανθρώπους - αναπτύσσονται καθώς το άτομο συσχετίζει νέες εμπειρίες και ενοράσεις με προηγούμενες. Η εκπαίδευση θα πρέπει να βοηθά το υποκείμενο να είναι σε θέση να ερευνά, να αναγνωρίζει και να αναπτύσσει νέες ουμανιστικές αξίες καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του». (Mark, 1978)

4. Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε θερμά τη Βασιλική Ζεπάτου για τη βοήθεια της.

Βιβλιογραφία

- Αποστολίδου Κ., Ζεπάτου Χ. (2007). *Μουσική Ε΄ Δημοτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Βαρελάς, Δ., Μακροπούλου, Έ. (2001). *Μουσική: το πιο συναρπαστικό παιχνίδι*. Αθήνα: Fagotto.
- Beethoven, J., Bohn D., et al. (1995) *The Music Connection (Teacher Edition) Part 1. Book 6*. Parsippany, NY, Needham, MA: Silver Burdett Ginn.
- Benker H., Hammalessen L. (1993). *Musicassette für die 5. und 6. Jahrgangsstufe*. München: Bayerischer Schulbuch - Verlag.
- Γλεντής Σ., Μαραγκουδάκης Ε. κ.ά. (2006). *Ιστορία Ε΄ Δημοτικού. Στα Βυζαντινά χρόνια*. Αθήνα: ΟΕΔΒ
- Elliot, D.J. (1995). *Music Matters. A New Philosophy of music education*. New York: Oxford University Press.
- Glover J. (1998). Performing, Composing, Listening and Appraising. In J.Glover & S.Ward (Eds). *Teaching Music in the Primary School*. London And New York: Cassel.
- Ιορδανίδου Α., Αναστασοπούλου Α. κ.ά. (2006). *Γλώσσα Ε΄ Δημοτικού. Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι. (α΄ τεύχος)*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Κουλουμπαρίτση, Χ. Α. (2003). *Η Κατανόηση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα στα Σχολικά Βιβλία και στη Διδακτική Πράξη: Συστημική Συσχέτιση και Αξιολόγηση*. Αθήνα: εκδ.Γρηγόρη.
- Madaule, P. (1996). *Με ανοιχτά αυτιά...και τότε άκουσε!* μετ. Λυκιαρδοπούλου, Α. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Mark, M.L. (1978). *Contemporary Music Education*. New York: Schirmer Books.
- Σέργη, Λ. (1994). *Θέματα μουσικής και μουσικής παιδαγωγικής*. Αθήνα: Gutenberg.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2000). *Προγράμματα Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Αισθητική Αγωγή και Σχέδιο*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ και Π.Ι.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). Φ.Ε.Κ. τ. Β΄ 304/13-3-03: *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Μουσικής Δημοτικού και Γυμνασίου*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ και Π.Ι.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2008). *Audio CD Μουσικής Αγωγής Ε΄ Δημοτικού (4 CD) από Audio CD Μουσικής Αγωγής*. Αθήνα: Οπτικοακουστική.
- Young S. (1998). Music in the Classroom at Key Stage 2. In J.Glover & S.Ward (Eds). *Teaching Music in the Primary School*. London and New York: Cassel.

ΜΟΥΣΙΚΗ
ΣΕ ΠΡΩΤΗ
ΒΑΘΜΙΔΑ

ISSN 1790-773X